

Meistrid ja mustakastimehed – kiirfotograafia Tallinnas 1900–1945

Tanel Verk, Fotomuuseumi teadur

Eesti fotoloos on uuritud enamasti fotograafia algusaastaid või tähtsamaid meisterfotograafe, kuid vähe on teada 20. sajandi alguses Tallinna tänavatel tegutsema hakanud kiirpiltnike kohta.

Kiirpiltnike, laadapiltnike, tänavafotograafe või mustakastimehi iseloomustab just nende töövahend ja laad. Nad töötasid seadeldisega, mis ühendas endas fotoaparaadi ning -labori.

Inimene sai pildi kohapeal kätte ning selleks ei kulunud tavaliselt kauem kui viis minutit. Tänavanurkadel seistes olid kiirpiltnikud linnakodanikele kättesaadavamad ning nende töö meeldis inimestele just kiiruse ja odavuse tõttu.

Kiirpildiaparaadi korpusesse oli mahutatud nn minifotolabor. Fotograaf pildistas mitte filmile, vaid fotopaberile. Ilmutamine ja kinnistamine toimusid kaamera sees, väikestes vannides. Läbi punase klaasiga kaetud aknakese võis jälgida ilmutamise kulgu. Pärast kinnitamist tõmbas piltnik lahti kaamera tagumises osas oleva sahtli ning seejärel sai negatiiv enne ümberpildistamist põgusa loputuse veeämbri. Positiivi valmistamiseks kinnitati kaamera korpuse külge spetsiaalne tugi, mille najale asetati ümberpildistamiseks pabernegatiiv. Kogu eelnevat protsessi korrati ning saadi positiivkujutisega paberfoto.

Jaan Ennula (Kärsmann), *Autoportree abikaasa Elviirega, u 1920. a.*
Kiirfoto, 9x14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:305

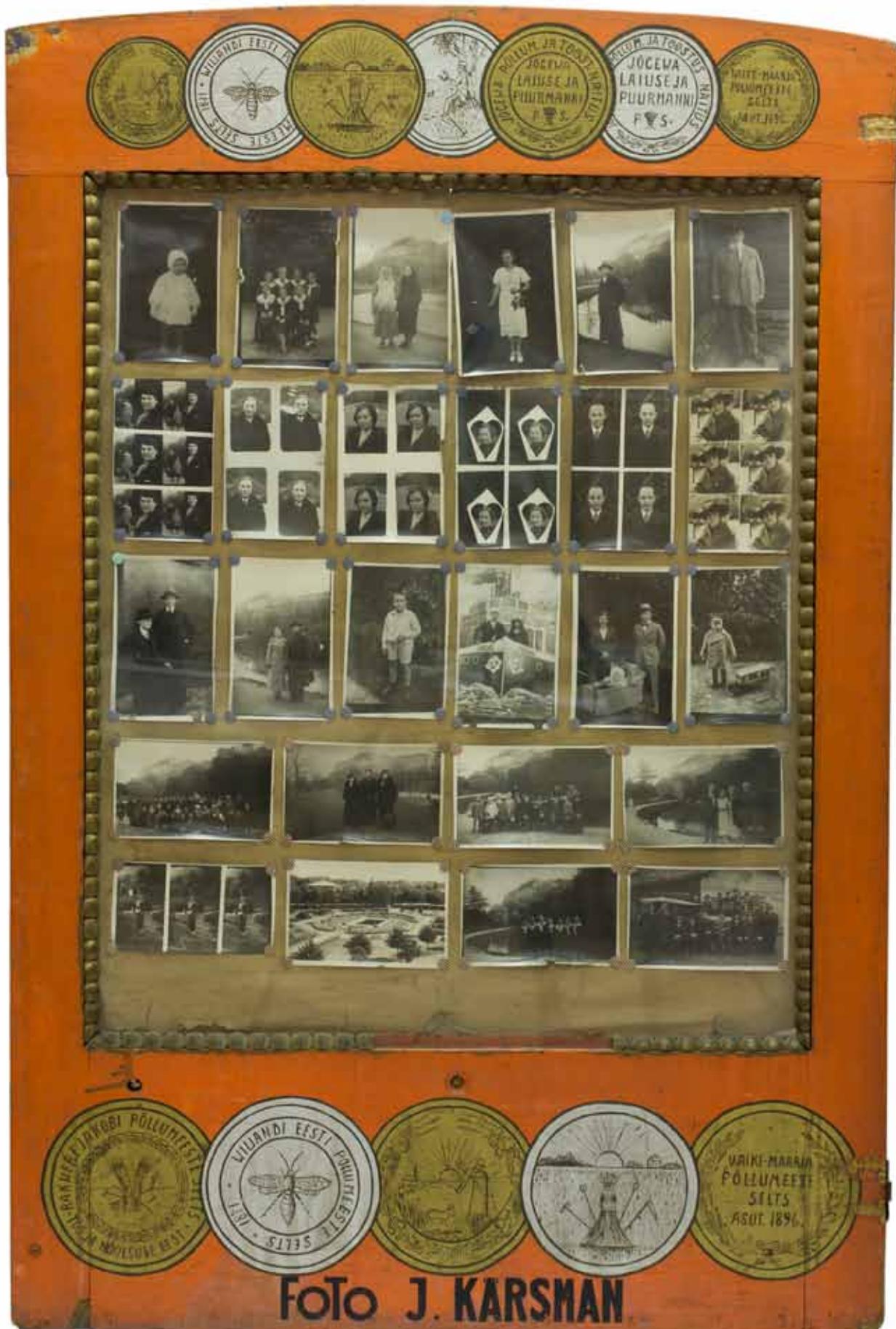
Esialgu puudus kiirfotograafide jaoks ka maksuseadus. Nad ei olnud kohustatud tasuma patendimakse ega kommunaalkulusid, samuti ei olnud nende tööaeg linnavõimude poolt piiratud, nagu ateljefotograafidel. Ka tööpaika said nad ise valida vastavalt vajadusele. Näiliselt kerge

teenistus meelitas kiirpildistamisega tegelema järjest rohkem inimesi, tekkiv konkurents viis hinnad alla. See oli aga suureks löögiks ateljefotograafidele, kes ei saanud kiirpiltnikega kiiruses võistelda.

1931. a võeti vastu „Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus“, mis tollases Eesti fotomaailmas palju segadust tekitas. Hakati nõudma kutsetunnistusi ning sooritama eksameid. Seadus andis alust ka kiirpiltnikelt kutsetunnistusi nõuda, kuid mustakastimehed töötasid sellele vaatamata edukalt edasi.

Tallinnas töötanud kiirfotograafidest peaks esile tõstma Jaan Ennula (Kärsmanni). Tema tähtsus kiirpiltnikuna on mainimisväärne, kuna tegemist oli üle Eesti ühe pikaajalisema staažiga fotograafiga oma valdkonnas. Ennula oli kiirfotograafia arendamise eestvedaja ning tänu temale sai loodud ka Eesti Kiirfoto-Ühing, mis tänavapiltnike õigusi kaitses ja neid erialaselt koondas. Jaan Ennula fotopärand asub Fotomuuseumis.

Fotomuuseumis saab tutvuda ka kiirpiltnike fototehnikaga ning vaadata nende originaaltõid. Püstitatud on fotomeistrite ateljeenurk ning kiirpiltnike laadatelk, kus iga külastaja vabalt pildistada võib.

Jaan Ennula (Kärsmäni) reklaamtahvel, 1930.a.

Linnatänavatel polnud taustad ja rekvisiidid lubatud, neid kasutati arvukalt laadadel.

A. Kepnik, *Laadal*, u 1930. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:296

Tundmatu autor, *Aadu Vilberg*, u 1920. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:299

Tundmatu autor, *Laadal*, 20.07.1933. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:275

Fotosid ei retušeeritud ega parendatud.

Tundmatu autor, Viis härrasmeest, u 1920. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:266

Tundmatu autor, Laadal, u 1930. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:316

Tundmatu autor, Laadal, u 1930. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10439

Kuna tänavapiltnike juures käis ka tavainimene, siis on kiirfotod väga heaks ajalooliseks materjaliks.

Jaan Ennula (Kärsman), Šnelli park, u 1930. a.
Kiirfoto, 9x14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10441

Tundmatu autor, Portree noormehega, u 1930. a.
Kiirfoto, 9x14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 10440

August Mittal, Russalka juures, u 1930. a. Kiirfoto, 9x14cm.
Fotomuuseumi kogu, TLM F 10000:266

Jaan Ennula (Kärsman), Šnelli tiigi ääres, u 1930. a.
Kiirfoto, 9x14cm. Fotomuuseumi kogu, TLM F 9877:1

Tundmatu autor, *Samariitlased*, u 1930. a. Kiirfoto, 9×14cm. Fotomuseumi kogu, TLM F 10000:301